

بسم الله الرحمن الرحيم

خبرگزاری فارس

یادداشتهای ریشه یابی مشکلات تحول تعلیم و تربیت - بخش سی و یکم

سکوهای تاثیر گذار تعلیم و تربیت

اردوان مجیدی

۱۱ دی ۹۹

امروز ما به سکو(پلتفرم)هایی برای تعلیم و تربیت نیاز داریم. فناوری، توانمندی بسیار بیشتری از آنچه در حال حاضر از آن استفاده می شود، دارد. سکو به جای تغییر سازوکارها، اکوسیستم را تغییر می دهد؛ به گونه ای که پدیده های جدید و متفاوتی در تعلیم و تربیت، حیات پیدا می کنند. این سکوها باید چهار شالوده محوری را در بر داشته باشند.

در سلسله یادداشتهایی، به ریشه یابی و کالبد شکافی مشکلات ماهوی نظام تعلیم و تربیت و ارائه راه حل های ممکن پرداخته بودیم. این سی و یکمین بخش از این یادداشتهای است.

پس از اشاره ای به ابعاد پارادایم جدید تعلیم و تربیت، در [یادداشت قبلی \(سی ام\)](#) کمی به میدان فناوری وارد می شویم، و مسائل و تنگناهای درگیر شدن در فناوری را مورد بحث قرار دادیم؛ و با ذکر دو مثال، به این اشاره کردیم که چگونه فضای فرهنگی، باورها و هنجاری، و نیز نیازها، در تعامل با فناوری، تاثیر گذارند. در این یادداشت و یادداشتهای بعدی، به چند سازوکار محوری که در فناوری و بسترهای دوران گذار نقش مهمی را ایفا خواهند کرد، اشاره می کنیم.

به مناسبت انتشار کتاب **”گذار در بحران؛ تعلیم و تربیت در گذار به سمت نظام برتر“**، تالیف نگارنده همین یادداشتها، که اخیرا توسط انتشارات خبرگزاری فارس، منتشر شده است، این یادداشت و چند یادداشت بعدی، از بخشهایی از کتاب، انتخاب شده است.

سکوها؛ بسترهای فنی راهبردی برای مدیریت ارتقاء توانمندیهای شاگرد

وقتی از سامانه‌های مدیریت آموزشی و مدرسه‌ای صحبت می‌کنیم، بلافاصله ذهنها به یاد سیستمهای ثبت نمره و کارنامه، یا سامانه‌های ثبت نام و امور اداری و مالی آن می‌رود. وقتی می‌گوئیم سامانه‌ای که به خود بحث تعلیم و تربیت و محتوای آن پردازد، همه یاد استفاده از تابلوهای موسوم به هوشمند^۱ و نرم افزار تولید محتوای فعال در محیط این تابلوها می‌افتند. وقتی صحبت از مدیریت فعالیتهای شاگردان می‌شود، فضای حضور و غیاب شاگردان مجسم می‌شود. و وقتی از درگیر شدن شاگردان در یک فضای اجتماعی یادگیری صحبت می‌کنیم، یک پیام رسان برای ارسال پیام بین مربی و شاگرد نظیر شاد (سکوی پیام رسان اختصاصی آموزش و پرورش) را نشان می‌دهند.

اما واقعیت این است که در نسبت تعلیم و تربیت و خودکار سازی فرایندهای آموزشی، به بسترهای نرم افزاری و سخت افزاری کنونی، اولاً فرایندهای تعلیم و تربیت موضوعی است که نیازمندیهای مفصل تری دارد، و توقع فراهم کردن سازوکارها و بستر کاملتر و پیشرفته تری برای آن وجود دارد. امروز ما به سکوهایی^۲ برای به جریان انداختن تعلیم و تربیت نیازمندیم. ثانیاً فناوری، توانمندی بسیار بیشتری از آنچه در حال حاضر از آن استفاده می‌شود، دارد.

سکوها از فناوری برای اتصال افراد، سازمان‌ها و منابع، در یک اکوسیستم تعاملی استفاده می‌کند، و در آن مقدار قابل توجهی ارزش ایجاد می‌کند. شاد، میکروسافت، اپل، اندروید، گوگل، آمازون (پلت فرم خرده فروشی)، لینکدین، دیجی کالا، اسنپ، تلگرام، سروش، بله، کورسرا، ادمودو، ویکی پدیا، نمونه‌هایی از سکوها، در طیفهای مختلف هستند.

سکو به جای تغییر سازوکارها، اکوسیستم را تغییر می‌دهد؛ به گونه‌ای که موجودیتهای جدیدی در شکل متفاوتی از حیات در فضای سکو ایجاد می‌شود. اسنپ، مثالی از این تغییر اکوسیستم است. پیش فرضها و مولفه‌هایی که در حیات پیش از سکو وجود داشت، پس از آن دستخوش تغییر شده، و عناصر، ارزشها و سازوکارهای متفاوتی در این میدان ایجاد می‌شود.

سکوها بر ایجاد ارزش بین تولید کنندگان و مصرف کنندگان تاثیر می‌گذارد. سکوها معمولا یک زیرساخت باز و مشارکتی برای این تعاملات فراهم می‌کند، و شرایط مدیریتی را برای آنها تنظیم می‌نماید. سکوها نوع جدیدی از حاکمیت را ایجاد می‌کند و بافت حاکمیت و حکمرانی را دچار دگردیسی و تطور می‌کند.^۳

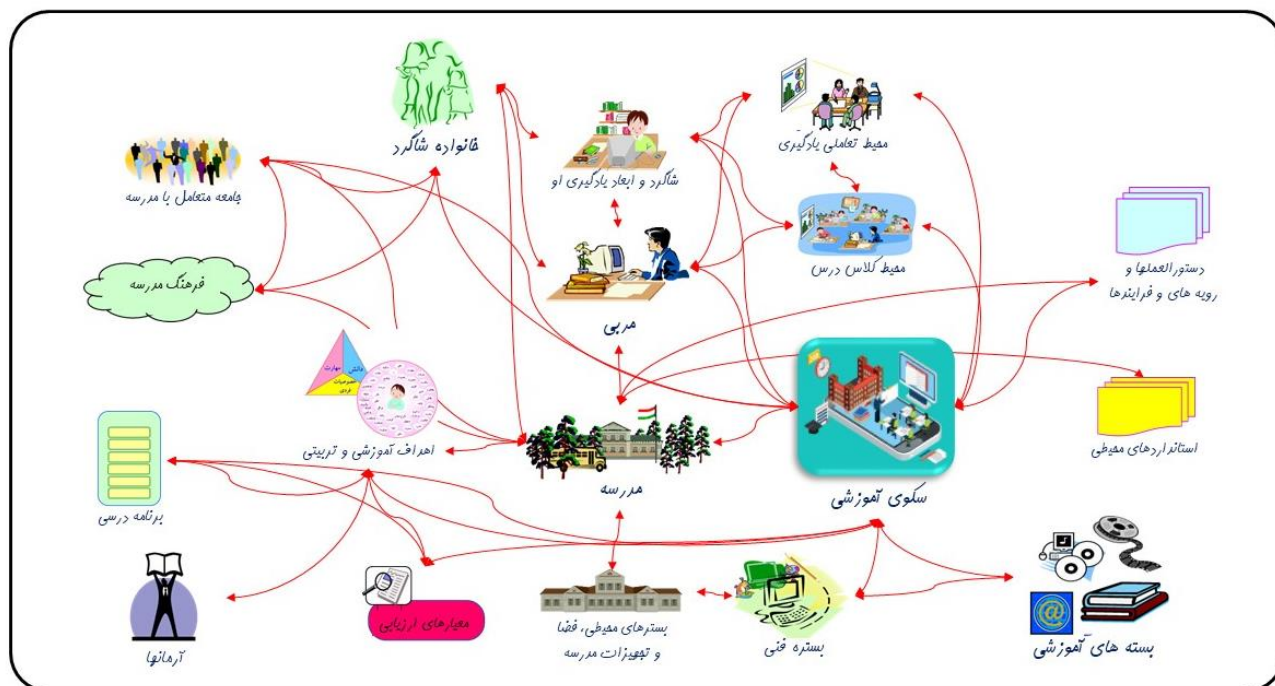

قابلیتهائی امکان پذیر و اجرا شده از یک معماری سیستم

برای پرهیز از وارد شدن به مقایسه و تحلیل نیازها و توانمندیها، از یک سازوکار نمونه برای تبیین دیدگاه خود استفاده می‌کنم. سازوکاری که هر چند به صورت مثال ذکر می‌شود، اما در بسترهای ایجاد شده در مدرسه حکمت به صورت کامل

شکل گرفته و عملیاتی شده است.^۴ و ذکر این مثال نیز به معنای تاکید بر همان بستر نرم افزاری مشخص نیست، بلکه قابلیت‌هایی است که می‌تواند در محیط‌های نرم افزاری و بسترها و سکوها‌ی مختلف ایجاد شود.

برای فهم مناسب ابعاد این مثال، لازم است تا ابعاد مختلف معماری عملیات اصلی مدرسه را در گوشه ذهن داشته باشیم، و بر اساس آن جایگاه بسترها و فعالیت‌ها را جانمایی کنیم. شکل زیر، تبیین کلی از این معماری را ارائه می‌کند. معماری‌ای که ترسیم ابعاد مختلف آن طی مباحث گذشته و این یادداشت و یادداشت‌های بعدی، به تدریج انجام شده و می‌شود.

مولفه‌های محوری معماری در عملیات اصلی مدرسه

در مثالهایی که ذکر می‌شود، از سازوکارهایی که مستقیماً فرایند تعلیم و تربیت با شاگردان را در صف عملیات اصلی مدرسه تمهید می‌کند، صحبت می‌کنیم، و از ذکر بسترهای ستادی و پشتیبانی، صرف‌نظر می‌کنیم. هدف آن است که ببینیم، چگونه می‌شود در شرایط پیچیده و دشوار کنونی، سطح تعلیم و تربیت شاگردان را ارتقاء داد، و به سازوکارهایی که می‌تواند در این ارتقاء کمک کند، اشاره می‌کنیم.

البته احتمالاً این سوال در ذهن مخاطبان مطرح می‌شود که بکارگیری فناوری در آموزش و پرورش با حال و روز امکانات کنونی اش، و وسعت و مشکلاتی که با آن دست به گریبان است، خیلی دور از ذهن به نظر می‌رسد. هر چند که امروز آموزش و پرورش عملاً مجبور به چنین کاری شده است، این سوال را فعلاً در ذهن خود نگه دارید، تا در ادامه به آن هم پاسخ دهیم.

ترکیبی از کار، محتوی، مشخصه‌های توانمندی و تعامل انسانی

یک بستر و سکوی تعلیم و تربیت، برای اینکه بتواند فرایند یادگیری و تعلیم و تربیت یک شاگرد را زیر نظر مربی فراهم کرده و مدیریت کند، باید چهار شالوده محوری را در بر داشته باشد (شکل زیر):

عناصر ۴ گانه محوری سکوی تعلیم و تربیت

اولا اینکه فعالیتها و کارهایی که شاگرد باید انجام دهد را در تعامل با مربی و شاگرد و محیط میدانی که این فعالیتها در آن انجام می‌شود، مشخص کند، برنامه‌ای برای فعالیتهای او داشته باشد، و فعالیتهای او را رصد و دنبال کند، و انحراف او از فعالیتهای تعیین شده، و نیز تمایلات او در فعالیتهای او را مشخص کند.

ثانیا، محتوای مناسب با توجه به شرایط رشد و خصوصیات و نیازمندی‌های شاگرد را در اختیار او قرار داده، مربی را در انتخاب و ارائه محتوای به شاگرد یاری کند، شاگرد را برای دستیابی به محتوای مناسب، یاری کند، و بازخوردی از محتوایی که شاگرد به سمت آن سوق پیدا کرده و از آن بهره‌مند شده، داشته باشد.

ثالثا، وضعیت شاگرد را از ابعاد مختلف و در زمانهای مختلف مورد رصد قرار دهد، توانمندیها و ویژگیهای شاگرد را شناسایی کرده، دستیار مربی برای شناسایی این توانمندیها باشد، رشد تدریجی شاگرد را از زوایای مختلف دنبال کرده، زمینه‌های مناسب برای حرکت او را شناسایی کرده، و اطلاعات لازم را از شناخت شاگرد به مربی و خود شاگرد ارائه کند.

و رابعا، فراتر از فعالیت زیر نظر مربی، نیاز به تعامل جدی با سایرین در این میدان وجود دارد. تعامل بین شاگردان، مربی، مربیان، کادر مدرسه، خانواده، و ارائه کنندگان و تولید کنندگان خدمات آموزشی و محتوی، در این بستر باید امکان پذیر باشد.

در یادداشتهای بعدی، این چهار محور شالوده‌ای را در قالب یک بستر یا سکو دنبال می‌کنیم، و به تبیین ابعاد دیگری از بسترهای راهبردی و سازوکارهای فناوری خواهیم پرداخت. ان شاء الله. الحمد لله رب العالمین.

کلمات کلیدی

اردوان مجیدی، مشکلات ماهوی نظام تعلیم و تربیت، پارادایم جدید تعلیم و تربیت، سکوهای تعلیم و تربیت، مدیریت کار و برنامه ریزی، محتوی و منابع، تعامل اجتماعی، ارزشیابی و تشخیص توانمندیها، فناوری تعلیم و تربیت، گذار در بحران، نظام برتر.

^۱ - اینکه گفتم "موسوم به هوشمند"، برای اینکه اتصاف هوشمندی به یک ابزار نمایش که فقط چند کاربرد ساده را به خوبی انجام می‌دهد، اتصافی ناروا است. اینجا فرصت این نیست که هوش و هوشمندی را تعریف کنم. اما کسی کمی ذهنش را به کار بیاندازد، متوجه می‌شود که هوش پدیده‌ای است که به سادگی نمی‌توان در مورد یک ماشین ساده با خدمات کاملا از پیش تعیین شده و مشخص، اتلاق شود. لفظ هوشمند در این موارد، ترجمه واژه Smart است که شاید عبارات خودکار، زیرک یا فعال، ترجمه بهتری برای آن باشد. هوشمندی به معنایی که از این واژه فهم می‌کنیم، می‌تواند به صورت بهتر به عبارت Intelligent ترجمه شود. ضمن اینکه به نظر می‌رسد متاسفانه ماجرایی موج هوشمند سازی مدارس و تخته‌های هوشمند، بیشتر بازار گرمی برای راه انداختن یک کسب و کار باشد، تا ارتقاء تعلیم و تربیت به معنای واقعی آن. متاسفانه در این فضای هوشمند سازی مصطلح، هر چند از ابزارهای مفیدی در کلاس استفاده می‌شود، اما در عمل نه تنها کمک راهبردی‌ای به ارتقاء واقعی تعلیم و تربیت نمی‌کند، بلکه با ایجاد یک توهم ارتقاء یافتگی با استفاده از این ابزارها، ذهنها را منحرف، و مانع تلاش مناسب برای تحول کیفی تعلیم و تربیت می‌شود.

^۲ - Platforms

^۳ - در مورد سکوها، و مفاهیم آنها، و نوع تحولی که ایجاد می‌کنند، از جمله نگاه کنید به (دوغ آبادی، ۹۸)، (قدیری نژادیان و کریمی، ۹۵)، (آزادی، ۹۸-۱)، (آزادی، ۹۸-۲)، (برقی، ۹۸). همچنین در این مورد نگاه کنید به یادداشت منتشر شده: اردوان مجیدی، حاکمیت و حکمرانی در تمدن سایبری، خبرگزاری فارس، <http://fna.ir/eyb2q9>، ۹۹/۴/۱۵.

^۴ - سامانه مدیریت آموزشی حکمت (سماح) و زیرساختهای محتوایی آن. آدرس کامل منابع فوق در بخش منابع کتاب گذار در بحران ذکر شده است.